

קורס מס. : 66-854-01
סוג הקורס: סדנה לתלמידי תואר שלישי
שנה: תשע"ה (שנתי)
היקף שעות: 2 ש"ש
שם המרצה: (סמסטר ב') פרופ' שמואל ניצן
תאריך עדכון: 9 לאפריל 2014

מטרת הקורס (בסמסטר ב'):

העשרה של תלמידי הדוקטוראט המתמקדת בשלשה כיוונים:
א. הבהרה של יסודות החשיבה הכלכלית – פשוט, קצר ורצוי להכיר
ב. הדגמות של דינמיקה בהתקדמות מחקר בכלכלה עיונית
ג. התבוננות בכלכלה עיונית מנקודת ראות רב-תחומית

תאור הקורס:

המרצה והתלמידים ישתתפו באופן פעיל בהצגת נושאים השייכים לשלשת הכיוונים הנזכרים למעלה. הנושאים אותם יציגו התלמידים יבחרו ויאושרו על ידי המרצה במהלך סמסטר א' ויוצגו בסדנה במהלך סמסטר ב'.

להלן פירוט הנושאים:

א. הבהרה של יסודות החשיבה הכלכלית – פשוט, קצר ורצוי להכיר

נושא 1: הבהרה של יסודות החשיבה הכלכלית – חלק ראשון

- תורת המחירים כתיאוריה במדע אמפירי
- היחידה הכלכלית וסביבתה
- עקרון הרציונאליות
- אילוצים ומחירי צל
- מחירי שוק, מחירי סף ושיעורי תחלופה

נושא 2: הבהרה של יסודות החשיבה הכלכלית – חלק שני

- תועלת
- מקסימיזציה מאולצת
- שיקולי עלות ורעיון הדואליות

נושא 3: הבהרה של יסודות החשיבה הכלכלית – חלק שלישי

- פשרנות, מתינות התנגדות גוברת
- יעילות, רווחה, אופטימום פארטו
- תחרות, שיווי משקל, ביזור

נושא 4: הבהרה של יסודות החשיבה הכלכלית – חלק רביעי

- התנהגות אסטרטגית
- על תורת המשחקים: חשיבותה והצלחתה

ב. הדגמות של דינמיקה בהתקדמות מחקר בכלכלה עיונית

נושא 5: מיקוח דו-צדדי

נושא 6: גלגוליו של משפט קונדורסה (Condorcet) - מהמהפכה הצרפתית למהפכת המידע

משפט המושבעים של קונדורסה (1785), הוא דוגמה מוקדמת ומיוחדת לתוצאה בעלת חשיבות במדעי החברה. נושא זה מוקדש למשפט זה ולסקירת הרחבותיו (גלגוליו) לאחר שחלפו יותר ממאתיים שנה מאז פרסומו. המשפט של קונדורסה מספק הצדקה תיאורטית לשימוש בכלל הרוב הפשוט, בהנחה שהבוחרים, הפועלים בתנאי אי-וודאות, זהים בכישורי ההחלטה שלהם ויש להם מטרה משותפת. כאשר מספר הבוחרים קטן, לא ניתן להשתמש במשפט קונדורסה כטעון להצדקת הדמוקרטיה גם כאשר הבוחרים זהים בכישורי ההחלטה שלהם. במקרה זה הכלל האופטימאלי הוא כלל רוב מיוחס. כאשר הבוחרים שונים בכישורי ההחלטה שלהם, הכלל האופטימאלי איננו כלל הרוב הפשוט, אלא כלל רוב משוקלל. מסתבר שבעידן מהפיכת המידע, ניתן לעשות שימוש בכלל האופטימאלי, דהיינו ניתן לחשב את המשקלות שיש להעניק לבוחרים על בסיס המידע על החלטותיהם.

ג. התבוננות בכלכלה עיונית מנקודת ראות רב-תחומית

נושא 7: כלכלה פוליטית – מהי ומה תרומתה

הנושא יתחיל בהקדמה כללית ולאחריה המחשה.

ההמחשה יכולה להיות אחת מחמש ההמחשות הבאות. זו הסיבה שנושא 7 בעצם מאפשר בחירה של **המשה**

נושאים שונים.

נושא 7.1: (המחשה א') **האם התרבות הפוליטית משפיעה על מחירים?**

מחירים נקבעים על ידי כוחות השוק. בפרט, על פי התיאוריה הכלכלית המקובלת, מחירי מונופול נקבעים על ידי היצרן המונופוליסטי, השואף להביא למקסימום את רווחיו תוך התחשבות בביקוש למוצר שהוא מייצר. בהמחשה הראשונה יובהר מהי החשיבות של התרבות הפוליטית בקביעת מחירים על ידי מונופולים. בפרט יוסבר מדוע לממשלה יש חלק בקביעת מחירי המונופול, ומדוע התרבות הפוליטית קובעת מה יהיו מחירי המונופול. מהדיון ישתמע כי בהחלט יתכן שבמשקים זהים מבחינת כל מאפייניהם הכלכליים ישררו מחירים שונים, בגלל השוני בתרבות הפוליטית של הממשלה הפועלת באותם משקים.

נושא 7.2: (המחשה ב') **תרבות פוליטית ואפליה - מי מופלה לרעה או לטובה בתחרות פוליטית ומדוע?**

בתחרות על הטבה ממשלתית תיתכן הפליה בין המתחרים. דומה שמתחרים מסוימים מופלים לרעה או לטובה בצורה שיטתית ומכוונת. ההמחשה השנייה תעמוד על חשיבות התרבות הפוליטית בקביעת האפליה ותבהיר מי מופלה ומדוע. בפרט יובהר כי שתי הסיבות העיקריות להפליה נעוצות ברצונה של הממשלה לדאוג או לרווחת הציבור או לאינטרס צר שלה: הגדלת המשאבים שהמתחרים מעבירים לרשותה.

נושא 7.3: (המחשה ג') **האם התוצאה של תחרות פוליטית היא וודאית או אי-וודאית?**

במשק בו פועלת ממשלה, קיימת תחרות בין פרטים או בין קבוצות על קבלת ההטבות הממשלתיות (הענקת מעמד מונופוליסטי או כל פריבילגיה אחרת) שיש להן אופי של "פרס". קיימת תחושה שבתחרות מסוג זה, התוצאה אמנם נקבעת על פי מאמצי המתחרים

(במונחי זמן או כסף), אך היא איננה חד משמעית. במלים אחרות, הזוכה איננו נקבע בוודאות, גם כאשר ידוע כי הוא המשקיע הגדול ביותר בתחרות להשגת הפרס. נשאלת השאלה האם אי הוודאות ביחס לזוהות הזוכה בתחרות היא אמיתית ואם כן מה ההסבר שלה. ההמחשה השלישית מבהירה מתי התחרות מוכרעת על ידי הגרלה ומתי תוצאת התחרות יכולה להיות וודאית; בשני המקרים ההנחה היא שהממשלה היא זו שקובעת את אופי התחרות הפוליטית. ההגרלה מועדפת גם כאשר הממשלה איננה יכולה להפלות בין המתחרים וגם כאשר קיימת אפשרות של אפליה בין המתחרים.

נושא 7.4: (המחשה ד') אפליה אופטימאלית ומכירת אשליות

במקרה שהממשלה דואגת לאינטרס הצר שלה, היא יכולה להפלות בין המתחרים בצורות שונות. בפרט היא יכולה לשנות ישירות את ערכי הזכייה בתחרות על ידי מיסוי או את העצמה של המתחרים על ידי אפליה מבנית. מבנה האפליה האופטימאלית יובהר בהנחות שונות על צורת האפליה שהממשלה יכולה לנקוט. נבהיר שכאשר הממשלה יכולה לנקוט בשתי צורות האפליה, המשמעות של מדיניות האפליה האופטימאלית היא "מכירת אשליות".

נושא 7.5: (המחשה ה') ארבעה עשר מי יודע? עיוות הסתברויות ובזבוז משאבים בתחרות פוליטית

בתחרות על "פרס" ממשלתי, כגון הענקת מעמד מונופוליסטי, סביר לצפות לכך שסך המשאבים שמקצים המתחרים על הפרס יהיה קטן מערכו של הפרס. הספרות על תחרויות שכאלה מאששת את הצפוי. ביישום השמיני נבהיר שבתחרות בה משתתפים מתחרים המעוותים את הסתברויות הזכייה שלהם, הנחה סבירה לאור ממצאיהם של עמוס טברסקי ודניאל כהנמן (זוכה פרס נובל בכלכלה בשנת 2002), בהחלט יתכן שהיקף המאמצים של המתחרים יהיה גדול יותר מערך הפרס עליו הם מתחרים. בפרט, הדבר אפשרי בתחרות בה משתתפים לפחות ארבעה עשר מתחרים.

נושא 8: הגינות בהקצאת משאבים

- מהי הגינות
- הגינות ויעילות בהקצאת משאבים
- חלוקת עוגה הוגנת

בחירה קבוצתית: הקדמה

החלטות כלכליות או פוליטיות המתקבלות על ידי קבוצות (משפחה, מועצת מנהלים של חברה, וועדת מומחים, ממשלה, הנהלת בנק ישראל, כלל הבוחרים) מחייבות היכרות עם המושגים הבסיסיים של תורת הבחירה החברתית ועם הבעייתיות של תחום זה. מכיוון שתחום הכלכלה הפוליטית משופע בקבלת החלטות על ידי קבוצות, שני הנושאים האחרונים מוקדשים להתפתויות מחקריות עכשוויות בתחום זה.

נושא 9: v האם עקביות רוב אפשרית?

כלל בחירות חדש המאפשר תמיכה באפשרות אחת ופסילה של אפשרויות רבות -
Single Approval Multiple Rejection (SAMR) וכלל הרובניות

נושא 10: קונסנסוס ברמה r ויציבות הבחירה החברתית

דרישות קדם:

הסדנה מיועדת לתלמידי התואר השלישי.

חובות/דרישות/מטלות:

- א. נוכחות בהרצאות.
- ב. שותפות בהרצאות. בפרט, הצגה של אחד הנושאים המפורטים למעלה בתאום עם המרצה. כאמור, התאום יתבצע במהלך הסמסטר הראשון כדי לאפשר הכנה מסודרת וראויה.
- ג. קריאת חובה של "יסודות החשיבה הכלכלית", יחידה 1-2, תורת המחירים, מנחם יערי, הוצאת האוניברסיטה הפתוחה, 1990.

מרכיבי הציון הסופי:

נוכחות והשתתפות.

ביבליוגרפיה:

- רשימת הקריאות לכל נושא תתואם עם כל אחד מהתלמידים לאחר שיבחר נושא.
רשימת מאמרים חלקית תופיע באתר הקורס – אתר זה כלול באתר המרצה.